

tífich que contè ab la fabulosa cantitat d' exemplars que hi figuran, y las maravellas d' instalació que s' han fet ab als mateixos ahont hi ha especies que son presentadas ab la més refinada naturalitat de son habitat. El Sr. Maluquer finalisa sa missiva prometent als socis més noticias històrich-naturals de l' encontrada ahont se troba.

—Tambè el mateix senyor llegeix una carta del Vis-president excusant sa inassistencia á la sessió.

—Mossen Norbert Font y Sagué presenta un incisiu y un molar fòssils, pertanyents á l' *Hippopotamus major*, que procedents de Tarrassa li ha remés el soci Eugeni Ferrer y Dalmau.

—Finalment el Sr. President, ab motiu de la presa de possessió de son càrrech, dóna gracias á la «Institució» per son nomenament y (ab aytal motiu) parla breument, encareixent la necessitat de que tots els socis aunin sos esforços en bè de la societat.

Y no haventhi altres assumptos de que tractar, s' aixeca la sessió á las 12 horas 50 minuts.

COMUNICACIONES

EXCURSIONISME BOTANICH

PER EL DR. JOAN CADEVALL

I

Ni la flora de Catalunya ni ninguna otra regional ha sido medianamente estudiada. (C. Pau, in litt.)

Aquesta afirmació del gran botánich segorbí, que alguns anys enrera m' hauría semblat hiperbólica, resulta pera nostra flora, desgraciadament, mòlt fundada. Sempre havia cregut

que pocas novetats podria oferir l' estudi de les plantes en un país que havia sigut visitat pels més distingits botànics. Mes á mida que he anat extenent el radi de mas exploracions, m' he convenut més y més de lo molt que resta pera estudiar encare. No solzament s' imposa la rectificació de varies especies y la fixació d' altres vagament determinadas, sinó que l'área de dispersió de moltes deu esser radicalment modificada.

Pot assegurar-se que varies plantes espanyolas s' extenen fins á Catalunya sense atravessar el Pirineu, trovantse representadas á l' altre vessant per especies afins. Y com els autors catalans se valen casi sempre d' obres franceses, resulta que algunes vegades s' han prés les especies afins per les autèntiques.

Aixís ha succehit, per exemple, ab l' *Arenaria querioides* Pourr., genuïnament espanyola, que á últims d' Agost recullí als Rasos de Peguera (Berga), en qual planta cregueren veure 'ls mèus illustres predecessors la *A. tetraquetra* L. Lo mateix pot dir-se de la *Scrophularia crithmifolia* Boiss., que l' any passat troví á Ribas y Caralps, que degueren confondre ab la *Sc. Hoppei* Koch, Salv. Isern y Say, tota vegada que atribueixen al N. de la provincia de Girona y no lluny dels llocs esmentats aquesta especie ultrapirenaica, la que per altre part he vist en l' herbari de Costa. Un estudi detingut de la morfologia de les plantes y llur comparació ab bons tipos, m' ha descubert l' existencia d' aquestos errors, que Pau ha confirmat després d' una manera complerta.

Altre causa pot haver contribuít á la confusió de plantes del país ab altres extranjeras, segons mon amich, y es que «els espanyols sempre han buscat en llibres baratos l' estudi de les plantes, preocupantse més de les descripcions que de tipos autèntics, perque es més cómodo sentir-se botànich de repent, que assolir el coneixement dels vegetals mitjansant una práctica tenás, continuada y seria.» Y sobre tot menys molest estudiar les plantas als jardins botànics ó en els herbaris formats per altres, que corre per *montes et colles* gastant diners y patint fret y calor, set y cruiximent de cames, mu-

llantse á voltas fins als ossos y ab perill altres d' estimbarse.

Quant penso que la comarca del Vallés, objecte predilecte dels mèus estudis y sens dupte la més visitada, m' ha proporcionat en el decurs d' alguns anys tantes plantes ignorades y derrerament tres especies noves pera la ciencia, deduheixo lo que resta pera descobrir en varies comarques de Catalunya y aduch algunes de nostra provincia, com el Cadí, que apenas han rebut la visita de cap botánich.

Mes encare que totes les localitats haguessin sigut reconegudes y minuciosament estudiades per nostres predecesors, no per aixó podria donarse per feta la Flora catalana, puig que 'n ella no hi figurarian varies formes y varietats de moderna creació y d' indiscutible importancia. Aixís, per exemple, citarian el *Papaver Rhoeas* L., pero res ens dirían de les cinch formes y moltes varietats admeses per Rouy, entre las quals hi ha el *P. caudatifolium* Timb. y el *P. strigosum* Bœnning., molt comuns en les terres de cultiu, que constituheixen verdaderes especies. Pera aquells autors lo mateix era 'l *Linum suffruticosum* d' Urgell que 'l del Vallés y Pla de Bages, á pesar de las manifestes diferencies que 'ls separan, fins al punt de constituir el primer el tipo de l' especie y 'l según la subespecie *salsoloides* Lamk. No podríem contentarnos avuy ab la sola indicació de la *Silene saxifraga* L. ó del *Thymus Chamaedrys* Fr., puig las varietats *genuina* Rouy y *viscidula* Giraud., de la primera y *glabratus* y *vestitus* Lge. del según se diferencian tant entre sí que alguna s' ha donat com á especie distincta.

Prou feren en llurs temps aquells illustres exploradors, mancats de vías de comunicació pera recorre 'l país y d' obras que puntualisessin bé la diferenciació dels sers naturals, pera que poguém queixarnos de no haver enllestit del tot la sèva tasca. Contra lo que algú d' ells suposava, després de treballar molt, deixaren feyna de sobras pera 'ls que trevallém avuy y pera las generacions que vindrán darrera nosaltres.

Aquestas consideracions, que algú podria creure extemporánies, tenen per únich objecte recordar als ardots joves

d' aqueixa INSTITUCIÓ que molt hi ha encare per espigolar en lo terror de nostra patria, y encoratjarlos á prosseguir ab fe y entussiasme l' obra de cultura que ab tanta abnegació emprengueren aquells benemérits botánichs.

Passant á ressenyar las deu ó dotze excursions verificades durant la primavera y l' istiu, comensaré per l' encaminada el 23 y 24 d' Abril, als voltants de Manresa. Prescindint de varies especies consignades en la meva Flora del Vallés y en la del Dr. Sallent del Pla de Bages, sols faré menció d' alguna no citada ó més notable.

En aquest cas se trovan l' *Haplophyllum hispanicum* Spach., var. *pubescens*, que s' extén fins als ermots d' Urgell á la dretha del Segre; la *Fumaria micrantha* Lag.—*F. densiflora* DC. que descobrí anys enrera y s' extén cap á Lleyda, sens que l' hagi vista may al Vallés. L' *Helianthemum virgatum* Wk., v. *ciliatum*, fácil de confondre ab el *H. pilosum* Pers., abunda pe'ls marges de Viladordis y arriba fins al límit septentrional del Vallés, puig se trova al peu de Montcau, prop de la Mata. La *Reseda alba* L., β . *marítima* Müll., que havia trovat á Monistrol y Castellgalí, se remonta fins á Roca-tinyosa, prop de Viladordis. Aquestes tres últimes especies deuen anyadirse á la Flora del Pla de Bages.

Per primera vegada puguí observar á l' esquerra del Llobregat, terme de Vallhonestà, la presencia de la *Rosa pimpinellifolia* L., var. *myriacantha* Ser.—*R. myriacantha* DC., que sempre havia vist á la dretha, extenentse desde Santa Cecilia de Montserrat (P. Marcet), á Sant Guim, Calaf y altres punts de la Segarra.

II.

La segona excursió tingué lloch el día 2 de Maig, en companyia del Dr. Sallent y D. Conrat Pujol, l' infatigable explorador del Bergadá y continuador de l' obra del seu avi Grau, repetidament citat per l' eximi Costa.

Sortirem al primer tren del matí y á las vuit próximament arriuarem á Olesa. Al deixar la població seguint la carretera

de la Puda, descobrirem en un camp, ab relativa abundancia, 'l *Galium saccharatum* All., únicament referit al litoral per Costa y per mí al Ubach, ahont anys enrera en troví un exemplar raquílich.

Prosseguint la marxa y ja prop de la Puda, distingí entre les llicorelles de la vinya tocant á la carretera, una *Fumaria* que, pe'l llarch asperó de sa corola y la silícula oblonga y apiculada, no podía referir á cap dels tipos per mí coneguts en aquest género.

Estudiada detingudament y convensut de que 's tractava d' una especie nova, 's publicá com á tal en las Memorias de la Real Academia de Ciencias y Arts de Barcelona, ab el nom de *Fumaria calcarata* Cad., y sos corresponents gravat y diagnosis.

Remesa més tart al distingit botánich de Segorbe, 'm contestá en los següents termes: «Comparada con las muestras de mi colección, veo que se trata de una forma, *claramente distinta*, de todas las subordinadas que conozco pertenecientes á la *F. micrantha* Lag., por los frutos *oblongos*. Se parece mucho á la *F. Thuretii* Boiss.» Per lo qual sembla que podrá considerarse com á bona especie.

Deixant la carretera, baixarem á l' areny del Llobregat, recullinhi 'l *Glaucium corniculatum* Curt. y la *Malcolmia africana* R. Br., bastant rares al Vallés y freqüents al Pla de Bages, desde ahont s' extenen cap al Urgell través de la Segarra. Tambè 's trovaven per allí, entre una munió d' especies, el *Tamarix hispanica* Boiss. y el *T. gallica* L., y l' *Euphorbia Gerardiana* Jacq.

Atravessarem seguidament el pont sobre 'l riu, mitjansant el pago de deu centims, no sens recullir al extrem del mateix uns peus de *Vicia pseudocracca* Bert. y de fer desistir á n' en Pujol d' abastar un exemplar de *Rhamnus lycioides* L., ab perill d' estrellarse contra les roques ó de caure á la gola.

A la vora dreita del riu 's trovava abundant, mes encara atrassada, la *Centaurea intybacea* Lamk., la *Scorzonera macrocephala* DC., la *Polygala calcarea* Sch., propia de la regió

superior immediata, y, junt al Cairat, l' *Eruca sativa* Lamk., que may l' havia vista baixar de la Segarra.

Seguint voretjant per la falda del Montserrat, l' observador nota tot seguit l' aparició d' especies de la zona mitja, com l' *Helianthemum hirtum* Pers. y *Lithospermum fruticosum* L., que no penetran al Vallés, y als turons de l' altre banda l' *Hedysarum humile* L. que, atravesant més amunt el Llobregat, s' enfila cap á Sant Guim avensant fins prop de Lleyda.

En el sorrench del riu forma ufanoses mates cubertes de flors l' *Alkanna tinctoria* Trausch.; prop les fonts vegeta 'l *Carex Mairii* Coss. Germ. y pe'is singles s' hi trova, á voltes, la *Reseda alba* L. Com Costa y Vay. refereixen allí l' *Arenaria modesta* Duf., vareig buscarla ab el mateix interés y éxit negatiu d' altres vegades per diferents punts de la montanya. Comparada l' *Arenaria* de Montserrat, que s' exten per tot el Vallés y gran part del Pla de Bages, ab exemplars de l' *A. modesta* Duf., cullits á Castellserás per Loscos, á Segorbe y Sierra Mariala per Pau, y á la Junquera per Reuter, se 'n distingeix tot seguit pe 'ls seus sepals marcadament *obtusos*.

¿Quina es, donchs, l' *Arenaria* de Montserrat? Tots els autors catalans han cregut qu' era la *cominbricensis* Brok; pero sembla que Pau s' inclina á l' admissió de la *Loscosii* Tex. Per una part dech dir que desconeixo la descripció de la planta de Loscos, pero comparat un exemplar d' aquesta procedent de Monreal del Campo ab la planta catalana, apenas se nota altre diferencia que 'l ser aquesta mes viscosa, diferencia que tal volta sia menys marcada en la planta viva.

Al sortir de Monistrol, després de passat el Pont, vejerem dalt del single que s' aixeca sobre les últimes cases, l' *Asphodelus albus* Willd., molt abundant, y la *Coronilla minima* L., β . *australis* Gr. et G., que s' exten cap á Urgell y que Costa y jo mateix havia donat per *C. montana* Scop. Mes estudiada detingudament, s' observa que, si bè presenta 'ls foliols majors que la *minima*, tè les estípules superiors *soldades* y *bi'fides*, no *disjunctes*, y els tronchs *frutescents desde la base* y *macissos*, en lloch de ser *herbacis* y *fistulosos*.

Després de buscar en va á l' areny del riu la *Vicia pannonica* Jacq., que vint anys enrera hi cullirem ab mon benivolgut deixeble Salvador Maluquer, ens dirigirem á l' estació de Monistrol pera regressar en l' últim tren á Tarrassa.

El 17 de Maig emprenguerem ab el propi Dr. Sallent una excursió á Moncada, ahont trovarem, entre altres especies, el *Ranunculus Sardous* Crantz., a. *genuinus* Rouy, *R. trichophyllus* Chaix, *Silene conica* L., *Lotus ornithopodioides* L., *Trifolium resupinatum* L., y avansant cap á Mollet, la *Valeriana olitoria* Poll., *Papaver Argemone* L. y la *Fumaria muralis* Sond., forma *F. confusa* Jord. que, publicada com á dubtosa, ha sigut confirmada per Pau y solzament s' havia senyalat á la regió Cantábrica.

Devant de Mollet, á l' esquerra del Besós, cullirem alguns exemplars de *Linaria Pelisseriana* D. C. y de *Medicago depressa* Jord., que pochs días avans havia descubert á Tarrassa y resulta nova pera Espanya. No fou possible trovar ni la *Biserrula Pelecinus* L. ni l' interessant *Lathyrus Nissolia* L. que hi havia recullit una altre vegada.

Al entrar á Sant Fost se veyan prop del camí magnífichs peus de *Geranium sanguineum* L., y al sortir del mateix poble pera emprendre l' ascensió á Montalegre, trovarem la forma *bulbifera* Jord. del *Ranunculus bulbosus* L.

Arrivats á la Conrería, poguerem observar el *Sarothamnus catalaunicus* Webb, la *Genista candicans* L., casi passades, l' *Anthyllis cytisoides* L., que comensava á florir, la *Paronychia argentea* Lamk., *Filago germanica* L. y els *Carex Linkii* Shck., *C. silvatica* Huds. y *C. olbiensis* Jord. y algunes altres ja conegudes d' excursions anteriors y de menys importancia.

Junt á la fresca font reanimarem nostres forces mitjansant les provisions que portavam y emprenent prompte (perque 'l tro 'ns amenassava) lo descens per la vessant oposada, arrivarem cap al tart á Badalona, després d' una caminada de set hores. Lo més interessant que trovarem pe 'l camí fou la *Micromeria græca* Bth. als marges de Tiana, y el *Rumex bucephalophorus* L., prop de la platja, en la que cullirem el *Medi-*

cago marina L., el *M. littoralis* Rhode, y l' *Orlaya maritima* Koch, de la flora marina, després de lo qual, prenent el tren pera Barcelona, vinguerem en l' últim de Tarrassa.

III

A l' excursió de Montalegre en seguí una altre més important qu' empenguí sol el dia 26 de Maig al centre d' Urgell, visitant les immediacions de Mollerusa y la vora dreta del Segre, desde Balaguer al Noguera Ribagorzana. De les moltes plantes observades en aquesta excursió, mereixen citarse la *Clematis recta* L., solzament referida á las provincias de Girona y Barcelona, abundant pe 'ls ramals de la siquia de Balaguer, cap á Menarguens; l' *Adonis aestivalis* L., raro, al peu de la Sucreta del Segre, únicament trovat fins avuy á Olot y Ripoll, per Bolós y Ferrer, respectivament; el *Glaucium corniculatum* Curt., β . *aurantiacum* Martr., subv. *tricolor*, descubert alguns anys enrera per en Salvador Maluquer prop d' Artesa, abunda als camps de Torrelameo.

Una crucifera interessant, no citada á Catalunya, la *Diplo-taxis Barrelieri*, D. C., troví per les vores de la carretera á Menarguens y, més tart, á Mollerusa, probablement vinguda d' Aragó, hont la cita Asso. L' *Iberis pinnata* Gon. forma veritables toyes de flors blanques desde Bellvís á Cervera. La *Matthiola tristis* R. Br., de suavíssim perfum cap al vespre, s' exten desde la Segarra al través del Urgell, abundant en la serra de Balaguer á Torrelameo. Al peu d' aquest poble, baixant al Ribagorzana, s' hi trova l' *Alyssum campestre* L.

L' *Helianthemum canum* Gr. et G., que anys enrera descubrí á Gardeny y Serra de Canyelles, prop de Lleyda, apareix també pe'ls marges árits de Menarguens, ahont també hi recullí algún exemplar de *Fumana Spachii* Gr. et G., β . *ericoides* Dun., no citada á Catalunya. Ademés abundan pe'ls sembrats del secá, junt ab l' *Eruca sativa* Lamk., la *Malva trifida* Cav. y la *Reseda lutea* L., ε . *Lecoquii* Müll., y cap els camps de Bellvís creix també la *Reseda luteola* L.

(Continuará)